

Stem als een zee van mensen.

Westfriese Ekklesia, Wognum 7 januari 2024.

Een lied en een verhaal mogen vandaag, dit uur centraal staan. In beiden wordt een ontdekking gedaan. Iets of iemand spreekt een ander aan. In die zee van mensen één drenkeling die mij aankijkt. In die hemel vol sterren één ster die door de wijzen, de aandachtige sterrenkijkers, wordt gezien en die ster vertelt van de geboorte, het begin van een nieuwe koning, de messias is gekomen. En de wijzen gaan op reis, op zoek naar dit nieuwe begin. De blik van een drenkeling en het licht van een ster raken iemand aan en er gebeurt een ontmoeting. Jij die mij ik maakt. Dankzij een ander mag ik er zijn en kom ik tot leven.

Het is een bijzonder lied: stem als een zee van mensen. Oosterhuis schreef het begin jaren zeventig, een halve eeuw geleden, en Bernard Huijbers componeerde de melodie. Later heeft Rik Veelenturf een nieuwe melodie bedacht. De tekst van het lied is modern. De bekende kerk en geloofstaal ontbreekt. Met gewone aardse woorden en beelden wordt een zoektocht naar de grond, naar de bron van ons bestaan, uitgebeeld.

Het lied begint met: Stem als een zee van mensen om mij, door mij heen. Alsof ik deel ben van een stemgeruis van velen. Deel van een menigte, een golfslag. Alsof mijn leven gevuld wordt door stemmen van anderen. Opvoeding, ouders, school, de buurt, familie, vrienden, collega's, boeken, teevee, de duizenden digitale berichten, sociale media. Kortom een zee van mensen om mij heen. Alsof anderen mijn leven bepalen en invullen. De massamens, deel van het men, een drenkeling en geen enkeling, in een zee van stemmen. En dan gebeurt het. In die zee van mensen, in die veelheid, klinkt en hoor ik de stem van één mededrenkeling en dat blijkt een mens te zijn als hij mij aankijkt. De blik, de ogen van een ander, scheppen een unieke relatie, verbinding tussen twee mensen. De hij, de zij, wordt een jij die mij ik maakt.

En dat wordt in de tweede strofe van dit lied prachtig beschreven. "Stem die mij roept: wie ben je?, mens waar is je broer? Stem die mijn vliezen breekt en mij bevrijdt, die vuur uit steen slaat, jij die mij ik maakt." De stem stelt twee fundamentele vragen. Wie ben jij? Er is positieve aandacht van de een voor de ander. Wie ben jij? Hoe probeer jij te leven? Welke weg bewandel jij? Door wie of wat laat jij je de weg wijzen? Wat inspireert en bezielt jou? En dan de tweede vraag: waar is je broer? De vraag verwijst naar een dramatisch moment uit het begin van het bijbelse verhaal. Kain heeft zijn broer Abel gedood uit jaloezie en God vraagt aan Kain: waar is je broer? (Gen.4,9). In Gods ogen zijn wij allemaal medemens van elkaar. Een grote mensenfamilie, wij allen kinderen van het licht, van God. We kunnen niet zonder elkaar leven. Iedereen mag er zijn. Vrijheid, gelijkheid en zuster en broerschap. De bevrijdende God van Mozes is in de Franse revolutie herontdekt. Maar deze ontdekking staat onder grote druk tot op de dag van vandaag. De vele verschrikkelijke oorlogen op vele plaatsen, de gewelddadige heersers in onze wereld, de klimaatcrisis en de kloof tussen rijk en arm veroorzaakt door de neoliberale economie, de verrechtsing in vele landen waardoor vele mensen die anders zijn worden buitengesloten, de vluchteling, de asielzoeker, de vreemdeling. Waar is je zuster, waar is je broer? Een vraag die je thuisbrengt bij allen, in het klein en in het groot. Een vraag die je wakker roept.

De stem van een ander die mijn vliezen breekt en mij tevoorschijn haalt. Blijkbaar zit ik ingepakt in een anonieme denkbel, in een dichtgeplakt denkpatroon, vastgeroest in blinde overtuigingen. De stem, de vraag van een ander breekt mij open. En slaat vuur uit steen. Een koude harde gesloten steen wordt veranderd in warmte, liefdesvuur, levensadem. Door jou mag ik er zijn. We bestaan dankzij en omwille van de ander. Het beekje van de naastenliefde stroomt tussen ons mensen. Dat oude vertrouwde woord naastenliefde is geen gebod, geen moeten, maar een geschenk, een genade, een kunnen en mogen. Naastenliefde stroomt uit de bron die we God noemen en het is een goed bewaard geheim dat deze god Liefde is en zo anders dan de door ons bedachte goden.

En dat brengt ons bij de derde strofe. "Stem die geen naam heeft, nog niet, mensen zonder stem. Stem als een specht die klopt aan mijn gehoorbeen. Woord dat aanhoudt, God die mij vasthoudt." De stem blijft klinken. Ook al heeft het geen naam. Het onnoembare en onzichtbare aan de rand van onze samenleving. In de natuur en in de stilte. Het blijft klinken als een specht aan mijn gehoorbeen. Is dat in mijn innerlijke geweten? In mijn innerlijke ruimte, mijn hart, mijn geheime kamertje, waar onze ziel woont? Een stem maakt ons open voor een woord dat aanhoudt, God die mij vasthoudt. In de dialoog, in de ontmoeting, in de ander die ons aanspreekt, komt ook de Ander met een hoofdletter mee. In de concrete ontmoeting met een ander in het hier en nu stroomt de Eeuwige, wiens naam betekent: Ik zal er zijn, zoals ik er zal zijn. Wees er! God komt tegenwoordig in de ander, in de ontmoeting en wij mogen wandelen en leven in het licht van de Levende. Godsliefde en naastenliefde zijn innig met elkaar verbonden. Dit lied brengt ons al zingend in contact met de bron, de moeder en de vader van de hele mensenfamilie, die mij aanspreekt in de verhalen van de schrift en in de stem van mensen, dichtbij en veraf, van de drenkeling en van de stemloze.

En zo gingen ook de wijzen op weg, op zoek naar de pasgeboren koning van de joden. In Jeruzalem stellen zij de vraag naar de geboorte plek op het allerhoogste niveau. Koning Herodes valt van schrik bijna van zijn troon en heel Jeruzalem met hem. Dit kan niet waar zijn! Ik Herodes ben de koning en de enige. Hij roept de overpriesters en schriftgeleerden, de kerkleiding, bij elkaar om aan de weet te komen waar de Messias geboren zou worden. Dat hebben zij paraat in hun heilige boeken. In Betlehem, daar zal de herder van Israel te voorschijn komen. De schriftkenners weten het, maar het heeft geen betekenis voor hen, ze komen niet in actie. Boekenwijsheid wordt niet zomaar levenswijsheid. Het is een lange weg tussen het hoofd dat weet en de handen en voeten die de liefde doen. Herodes roept de wijzen bij zich en wil alles vanaf het beginpunt, de ster, precies weten. Hij stuurt ze op onderzoek naar Betlehem met de vraag om als ze het kind vinden hem dat te melden zodat ook hij kan komen om het kind te aanbidden. Als luisteraar voel hier al nattigheid. Als dit maar goed gaat? De wijzen worden opnieuw geleid door de ster en ze vinden het kind met zijn moeder. Daar knielen ze neer en buigen tot de voeten van dit kleine kind. Ze maken zich klein voor dit goddelijk kind, voor de hemelse vrede die in dit kind op onze aarde komt. En ze openen hun schatkisten en brengen hem geschenken: goud, wierook en mirre. Dit mag je symbolisch verstaan. Deze wijze zoekers openen hun hart, want waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn, schrijft Matteus in de bergrede (6,20-21) en verzamel geen aardse schatten die gevoelig zijn voor mot en roest en dieven, maar verzamel schatten voor u in de hemel. Een goed mens brengt goede dingen voort uit de goede schat van het hart (12,35). En tenslotte: "Het koninkrijk der hemelen is ook gelijk aan een schat, in de akker verborgen, die iemand vond en verborg; en van blijdschap daarover gaat hij heen en verkoopt alles wat hij heeft en koopt die akker (13,44). De wijzen openen hun hart, zodat

de schat zichtbaar wordt. Goud staat voor de koning van gerechtigheid en vrede. Wierook staat voor de hogepriester die het liefdesverbond tussen God en mens in werking stelt. En mirre, kostbare zalfolie, staat voor de profeet die het onrecht blootlegt en een weg van genezing aanwijst. Als koning, als herder, als priester, als dienaar van de liefde, als profeet, als genezer, wil dit kind, wil deze Jezus als een intieme vriend wonen in ons hart en onze handen en voeten doen gaan op de weg van de vrede en van harmonie met de schepping, de natuur, naar een samenleving, een koninkrijk, waar liefde en vriendschap een loflied zingen. Amen

Gelezen: Mattheus 2,1-15.

Toespraak: André Wesche